

“Bekommer u om de gevangenen alsof u samen met hen gevangen zat”

Hebreeën 13:3

Wat kan een kerkelijke gemeente doen in de zorg voor (ex-) gedetineerden?

Om nader op de vraag in te gaan wat een kerkelijke gemeente

kan doen in de zorg voor (ex-) gedetineerden is het belangrijk om eerst te kijken over wie gaat dit, wat is een gevangenis eigenlijk en hoe zit het met het pastoraat?

Wat is een gevangenis?

De gevangenis is voor veel mensen onbekend terrein. Iemand die gevangen zit wordt een gedetineerde genoemd, soms ‘ingeslotene’ of ‘justitia-bele’. Welke naam je ook geeft, het gaat altijd om mensen. Een gedetineerde is iemand die verdacht wordt of dader is van een strafbaar feit waarvoor hij/zij is ingesloten. In Nederland zijn verschillende instellingen waar mensen ingesloten worden. Als voorbeeld neem ik de PI (Penitentiaire Inrichting) Zwolle, de plek waar ik werkzaam ben. De PI Zwolle bestaat uit twee locaties en biedt plaats aan een kleine 400 gedetineerden. Er zijn verschillende regimes zowel voor mannen als vrouwen, een HvB, huis van bewaring, hier zitten mensen waarvan de rechtszaak nog loopt, een gevangenis voor lang- en kortgestraften, een ISD-afdeling

(Inrichting voor stelselmatige daders), een EZV (Extra Zorgvoorziening) en een PPC (Penitentiaal, Psychiatrisch centrum)

Een PI bestaat dus uit verschillende afdelingen maar voor alle afdelingen geldt; het is een plek waar mensen stilgezet worden. Tijdens hun detentie hebben zij veel tijd om na te denken over het leven. 'Buiten de maatschappij gezet' gebeurt er veel met mensen, er is vaak verdriet, teleurstelling, angst en eenzaamheid. Er is onzekerheid over hoe hun leven er na detentie uit zou moeten zien. Het is een plaats waar mensen beseffen wie of wat belangrijk is in hun leven en wie God voor hen is. Laatst zei iemand letterlijk tegen mij: "God

heeft mij hier stilgezet". In deze verwarrende situatie weten veel gedetineerden de weg te vinden naar de geestelijk verzorgers binnen de instelling.

Justitiepastoraat

De protestants geestelijk verzorgers binnen de PI werken vanuit de intentie dat een gedetineerde zijn last niet alleen hoeft te dragen en dat geen mens is afgeschreven, maar een nieuwe kans verdient. God laat niemand los, wat de omstandigheden ook zijn. Juist mensen die in de knel zitten komt Hij tegemoet. Deze overtuiging wordt benadrukt door de woorden van de Heere Jezus in Mattheus 25:36 "Ik zat gevangen en jullie kwamen naar mij toe". Justitiepredikanten hebben binnen de muren met veel mensen contact en begeleiden hen in individuele gesprekken, groeps gesprekken en kerkdiensten. Justitiepredikanten gaan met gedetineerden een relatie van vertrouwen aan vanuit de overtuiging dat een mens meer is dan zijn daden. Mens-zijn in alle facetten van het leven en dus ook met zijn of haar spiritualiteit. Veel gedetineerden in de gevangenis zijn bezig met hun geloof. Soms geloof dat in hun kinderjaren belangrijk was en in de loop der tijd verwaterd is en nu weer ervaart of soms doordat een gelovige moeder of oma zegt voor hem of haar te bidden. Velen zijn op zoek naar wat hun leven nog de moeite waard maakt. In de kerkdiensten kunnen gevangenen hun geloof beleven en in de

persoonlijke aandacht van de justitiepredikanten leren omgaan met vragen over verleden en toekomst en vanuit het christelijk geloof weer nieuw perspectief krijgen op hun leven.

Vrijwilligers in de gevangenis

Gedetineerden beseffen dat de maatschappij niet positief naar hen kijkt. Soms worden banden met de achterban radicaal verbroken. Vaak ervaren ze dat ze erbuiten staan, afgesneden van hun netwerk, niet bij de verjaardag van je kind of naar de begrafenis van je vader kunnen gaan, op cruciale momenten maar ook in de gewone dagelijkse dingen ben je er niet bij. Wat is het dan waardevol dat er vrijwilligers van 'buiten' komen naar de kerkdiensten of de gespreksgroepen! Vrijwilligers uit allerlei kerken zetten zich in. Unieke contactmomenten. Gedetineerden zien soms alleen functionarissen, soms een familielid of vriend, maar verder weinig 'gewone' mensen. Vrijwilligers laten de gedetineerden beleven dat zij niet buitengesloten zijn, maar ertoe doen. Samen een kop koffiedrinken na afloop van de dienst, een 'gewoon' gesprekje voeren en daarmee ervaren dat je samen gelooft in een God die liefde is, herstel brengt. Dat perspectief dat een christen mee naar binnen neemt en dat je als gedetineerde en vrijwilliger samen in de ontmoeting mag ervaren biedt hoop voor de toekomst. Vrijwilligers laten zien dat God zich het lot van mensen aantrekt.

Per Inrichting is het vrijwilligerswerk verschil-

lend georganiseerd. In de meeste inrichtingen zijn vrijwilligers welkom bij de kerkdiensten, het bezoekwerk of verschillende projecten. In de PI Zwolle ondersteunen de vrijwilligers de pastor en dominee tijdens de drie zondagse kerkdiensten in de PI en zetten ze zich actief in voor Alpha-Prisons (een basiscursus over het christelijk geloof) of andere activiteiten zoals een crea-uur, bakworkshop of het project 'papa, mama leest voor'. Ook zijn er vrijwilligers actief in het bezoekwerk en de nazorg. Vanuit de kerken in de regio Zwolle worden elke zondag bloemen uitgedeeld bij de kerkdiensten in de PI en regelmatig zijn er kaarten vanuit verschillende kerken.

DSG Zwolle - een Diaconale stichting in de gevangenis?

Omdat uit een onderzoek in 2016 bleek dat kerken en organisaties in de nazorg voor ex-gedetineerden hun netwerken kunnen verbeteren is in Zwolle een Diaconale Stichting Gevangenzorg opgericht (DSG Zwolle). Om de inzet van vrijwilligers in de PI Zwolle te organiseren en het netwerk uit te breiden is er namens de stichting een diaconaal pastor in de inrichting werkzaam. Voor justitiepredikanten is het vaak moeilijk om naast hun vele werk binnen de inrichting tijd te investeren in het opbouwen van een plaatselijk nazorg netwerk.

Een stichting met een diaconale pastor die contacten binnen en buiten de PI heeft kan daarbij uitkomst bieden en een brug vormen tussen de kerk 'binnen' en de kerk 'buiten' de muren, daarbij zoekend naar mogelijkheden om kerken te betrekken bij de verbetering van het nazorgnetwerk in Zwolle.

Kerken

Als mensen vrijkomen willen ze graag een nieuw pad inslaan. In de praktijk blijkt dat het ex-gedetineerden lang niet altijd lukt om tot concrete plannen te komen die zorgen voor een andere levensstijl of het vinden van een gezond netwerk. Om deze plannen te maken en te realiseren hebben gedetineerden begeleiding nodig. Begeleiding

kerken met stip

waarin de kerk een rol kan spelen. Veel kerken zijn bereid om ex-gedetineerden op te vangen of verder te helpen na hun detentie maar de kloof tussen gevangenis en samenleving is groot en de kerkdrempel vaak hoog. Ontmoetingen met vrijwilligers kunnen helpen om deze kloof te overbruggen en zo de opvang en betrokkenheid van warme kerkgemeenschappen helpen vergroten.

Nazorg

Wat ex-gedetineerden nodig hebben is heel verschillend. Het is vaak maatwerk. Nazorg is iets dat al tijdens de detentiefase binnen de muren van de PI kan beginnen. Gedetineerden hebben iemand nodig die hen de drempel over helpt. Bijvoorbeeld een maatje of een netwerk dat je opvangt en verder helpt. Nazorgvrijwilligers kunnen soms al tijdens detentie een band opbouwen met gedetineerden. Hoe belangrijk dat is blijkt bijvoorbeeld uit het verhaal van Pieter.

Pieter moet na een detentie in het zuiden een hele nieuwe start maken in het noorden van het land, in Zwolle. Een plek waar hij niemand kent. Hij wil graag een maatje, iemand die hem wegwijs maakt in de omgeving en zo mogelijk een baantje. Hij zit er zelf bovenop en neemt contact op met de gemeente Zwolle. Gemeente Zwolle neemt contact op met de stichting en vraagt hulp. Binnen het netwerk van de kerken wordt een maatje gevonden en een plek waar Pieter vrijwilligerswerk mag gaan doen. Vlak voor zijn vertrek uit de gevangenis wordt het nog enorm spannend. Omdat er verschillende mensen over zijn vertrek gaan en diverse handtekeningen nodig zijn

gaat het nog bijna niet door. Dankzij de korte lijntjes die we inmiddels hebben, het rechtstreekse contact met een maatje en de plek die we hebben gevonden voor dagbesteding gaat het ternauwernood goed. Pieter komt in Zwolle en heeft dankzij de warme opvang in de kerk en de inzet van zijn maatje een goede start kunnen maken!

Kerken met Stip

Veel kerken willen graag iets betekenen voor mensen die vastgelopen zijn in de samenleving. De ene kerk doet dat het liefst door financieel bij te dragen en een andere heeft vrijwilligers die liever praktisch helpen. De vraag of een aansluiting tussen een gedetineerde en een kerk/geloofsgemeenschap tot stand komt, is sterk afhankelijk van de vraag van de gedetineerde en het aanbod van de betreffende kerk. Inmiddels zijn er in veel plaatsen door het hele land Kerken met Stip. Dit zijn kerken waar ex-gedetineerden hartelijk ontvangen worden. Kerken met Stip is een project van het justitiepastaat en werkt samen met Stichting Exodus Nederland. Omdat gedetineerden soms tijdens hun gevangenschap de waarde van een geloofsgemeenschap ontdekken zoeken zij na hun detentie naar een kerk. Toch vinden zij na hun straf zelden aansluiting bij een kerk en dat terwijl deze mannen en vrouwen tijdens hun detentie vaak wekelijks de kerkdiensten bezochten. De drempel is hoog. De landelijke vereniging van kerken met Stip zoekt daarom christelijke geloofsgemeenschappen die ex-gedetineerden willen ontvangen en om vanuit de gevangenis door te kunnen verwijzen. Het schijnt dat zwervers vroeger een teken, een stip aanbrachten op huizen of boerderijen waar zij hartelijk ontvangen werden, een maaltijd kregen of een overnachting. Kerken met Stip willen in navolging hiervan laagdrempelige, gastvrije plekken bieden waar aandacht en betrokkenheid is voor ex-gedetineerden die een nieuw begin willen maken. Kerken zijn welkom om zich hierbij aan te sluiten wanneer zij ex-gedetineerden deze gastvrijheid willen en kunnen bieden. Wanneer kerken, ambtsdragers en gemeenteleden geborgenheid willen bieden aan gedetineerden en/of ex-gedetineerden, vraagt dat om een houding van barmhartigheid en genade. De gemeente zal met de gedetineerde of ex-gedetineerde een weg moeten gaan waarin hij of zij de ander aanvaardt en serieus neemt. Naast hem of haar gaan staan in de nood en in het ver-

langen om samen Christus te zoeken. Samen op pad gaan. Samen op zoek, ook als dat betekent dat de ander zich misschien beter thuis voelt bij een ander kerkgenootschap of bijbelstudiekring.

Wat kan een kerkelijke gemeente concreet doen in de zorg voor (ex-)gedetineerden?

Verbinding met een plaatselijke kerk is zinvol en heilzaam voor iemand die na detentie zijn leven wil opbouwen. Dit gaat niet alleen over de kerk als geloofsgemeenschap; een kerkelijke gemeenschap is ook een sociaal netwerk van mensen met verschillende achtergronden en mogelijkheden. Als ambtsdragers willen we graag mensen motiveren hun gaven en talenten in te zetten in Gods Koninkrijk. Bewustwording, aandacht vragen voor onze gedetineerde medemens kan helpen in deze zorg. Niet iedereen zal persoonlijk in staat zijn om vrijwilliger in de gevangenis te worden. Ook zal niet iedereen het zien zitten om een maatje te zijn voor een ex-gedetineerde. Praktisch kunnen kerken ook hulp bieden, bijvoorbeeld bij het vinden van dagbesteding of vrijwilligerswerk, het vinden van huisraad.

Wat iedereen wel kan is bidden. Dat kan gewoon thuis in de eigen omgeving of juist samen in de kerk of in gebedsgroepen.

Bid voor gevangenen en hun families, voor geloof, hoop en liefde voor vastgelopen levens, voor hun kinderen en relaties.

Bid voor het werk van de justitiepredikanten voor wijsheid in de gesprekken gericht op verleden en toekomst, schuld en verzoening om zo hoop en perspectief te bieden vanuit de wetenschap dat Jezus Christus is gekomen "opdat een ieder die gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft".

Bid voor mensen die uit detentie komen, dat zij een gezond netwerk vinden, een plek van waaruit zij hun leven weer kunnen opbouwen.

Bid voor warme kerkgemeenschappen die open staan voor de opvang en begeleiding van ex-gedetineerden.

God laat mensen in de knel niet los en dat kunnen we op vele manieren laten merken aan mensen die in de gevangenis zitten. "Bekommer u om de gevangenen alsof u samen met hen gevangen zat". We hebben er allemaal, ieder op onze eigen manier met onze eigen talenten en gaven de mogelijkheid voor.

M. Broeksema – Voogt

Maaïke Broeksema-Voogt is diaconaal pastor en werkzaam bij de Diaconale Stichting Gevangenzorg Zwolle.

